AMATPERSONAS

# Grib stiprināt Valsts prezidenta statusu

FOTO - EDIJS PĀLENS/LETA

Tā kā sabiedrības uzticība parlamentam ir ļoti zema, speciāli izveidota Saeimas darba grupa rosina mainīt Valsts Prezidenta ievēlēšanas kārtību, kas palielinātu prezidenta leģitimitāti un tautas iesaisti lēmumu pieņemšanā.

## Latvijas Valsts prezidents būtu jāievēl tautai, viņam jābūt tiesībām izvirzīt visas augstākās valsts amatpersonas; politiķu nostāja nav prognozējama, uzņēmēju domas dalās

Šādi ierosinājumi rodami Saeimas Juridiskās komisijas deputātu darba grupas Valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai atzinumā. Šie atzinumi ir jāskata deputātu darba grupā, tad tos virzīs uz Saeimas Juridisko komisiju, kura tad tālāk, balstoties uz Saeimas frakciju gribu, vai nu atbalstīs atzinuma priekšlikumus, vai arī kārtējo reizi būs par «likumdošanas kapraci». Kāds būs šo atzinumu liktenis, pagaidām nav skaidrs. «Saeimas deputātu vairākumam būs jāizdara sava izvēle, jo darba grupa un piesaistītie augstākās raudzes konstitucionālo tiesību eksperti savu darbu ir pabeiguši,» skaidro darba grupas vadītājs, Saeimas deputāts Ringolds Balodis. Viņš atgādina, ka šis nav pirmais mēģinājums Latvijā mainīt Valsts prezidenta pilnvaras un arī valsts augstākās amatpersonas ievēlēšanas kārtību. Proti, 1927.g., 1931.g. gadā to mēģināja mainīt Arveds Bergs, 1933. gadā – Latviešu zemnieku savienība, savukārt Zīgerista partija 1997. gadā, 2006. g., 2012. g. un 2013.g. – Saskaņas centrs, 2011.g. – Visu Latvijai–TB/LNNK, vēlāk arī Latvijas Reģionu apvienība un No visas sirds Latvijai. Pamatmērķis – panākt, ka Valsts prezidentu ievēl tauta, nevis parlamenta vairākums; to atbalsta arī vairākums visos laikos aptaujāto.

### Vairāk vēlētāju

Tā kā sabiedrības uzticība parlamentam ir ļoti zema, darba grupa savā atzinumā rosina mainīt Valsts prezidenta ievēlēšanas kārtību. Tas palielinātu prezidenta leģitimitāti un tautas iesaisti lēmumu pieņemšanā. Atzinumā norādīts uz SKDS centra direktora Arņa Kaktiņa secinājumu, ka zemais uzticības līmenis demokrātiskām institūcijām apdraud varas leģitimitāti. «Risinājums – paplašināt vēlētāju loku,» norāda R. Balodis. Viņš atgādina, ka valsts pirmo personu dažādās valstīs vēlē atšķirīgi, lai arī lielākajā daļā pasaules valstu ir tiešās vēlēšanās ievēlēts valsts galva. Tiešas vēlēšanas ir tepat Lietuvā, ko arī kā vienu no risinājumiem piedāvā darba grupa. Tādā gadījumā būtu vajadzīga Valsts prezidenta kandidātu izvirzīšanas procedūra, kur risinājums varētu būt 10 tūkst. balsstiesīgu vēlētāju vai arī darbojošos 10. Saeimas deputātu paraksti. Otrs mazāk radikāls risinājums būtu elektoru kolēģija – Saeimas deputāti plus pašvaldību deputāti, bet tad Valsts prezidenta ievēlēšanai būtu nepieciešamas divas trešdaļas šīs kolēģijas balsu. «Šāda kārtība ir vairākās valstīs, arī Igaunijā, kur gan Valsts prezidentu šāda elektoru kolēģija vēlē trešajā reizē, ja pirmās divas balsošanas reizes parlaments nav spējis ievēlēt valsts vadītāju,» atzīst R. Balodis. Viņš arī norāda, ka ir cita veida valsts galvas ievēlēšanas mehānismi, piemēram, Vācijā, kur vēlē tikai parlaments, tieši tāpat kā līdz šim ir bijis Latvijā.

**Saeimas deputātu vairākumam būs jāizdara sava izvēle, jo darba grupa un piesaistītie augstākās raudzes konstitucionālo tiesību eksperti savu darbu ir pabeiguši,**

**RINGOLDS BALODIS,** SAEIMAS JURIDISKĀS KOMISIJAS DEPUTĀTU DARBA GRUPAS VALSTS PREZIDENTA PILNVARU IESPĒJAMAI PAPLAŠINĀŠANAI UN IEVĒLĒŠANAS KĀRTĪBAS IZVĒRTĒŠANAI VADĪTĀJS

Jāatgādina, ka minētā darba grupa tika izveidota 2015. gadā pēc tam, kad Juridiskā komisija nolēma noraidīt grozījumu projektu Satversmē, kurš paredzēja nodot tiesības vēlēt prezidentu tautai.

### Nominēs visus

Darba grupa arī rosina paplašināt prezidenta pilnvaras, dodot tiesības ne tikai nominēt Ministru prezidentu un Nacionālo bruņoto spēku komandieri apstiprināšanai Saeimā, bet arī izvirzīt Valsts kontrolieri, tiesībsargu, Latvijas Bankas prezidentu un KNAB priekšnieku. «Tas, kas notiek ar konkursiem uz vakantajiem valsts amatpersonu posteņiem, diemžēl ir nožēlojams cirks, jo īpaši KNAB daudzu gadu garumā, tāpēc tas ir jāizbeidz,» norāda R. Balodis. Lai šo jautājumu risinātu, tiek piedāvāti divi ceļi: viens būtu ļaut Valsts prezidentam pašam nominēt kandidatūru, otrs – Ministru prezidentam līdzparakstīt Valsts prezidenta rīkojumu par amatpersonas izvirzīšanu. Atsevišķi būtu vērtējama iespēja piešķirt Valsts prezidentam tiesības apstiprināt tiesnešus pēc Tieslietu padomes ieteikuma.

### Atklātības butaforija

Darba grupa arī izdarījusi secinājumu par atklātajām valdības sēdēm. Lēmums ieviest Ministru kabineta atklātās sēdes tika pieņemts, lai palielinātu atklātumu un nostiprinātu publiskumu lēmumu pieņemšanā, taču radīja pretēju efektu. Ministru kabineta atklātās sēdes faktiski rada mānīgu iespaidu par atklātuma un pārskatāmības principu ievērošanu, jo lēmumi faktiski tiek pieņemti pirms valdības sēdēm aiz slēgtām durvīm – valdības koalīciju veidojošo partiju Sadarbības padomes sēdēs, kurās turklāt ne visi valdības ministri piedalās. Izveidojusies tāda paradoksāla situācija, ka atbildība tiek prasīta no valdības kopumā un no katra atsevišķā ministra, taču valdības un ministru ietekme uz pieņemtajiem lēmumiem nav visaptveroša. Darba grupas ieskatā, būtu jābūt slēgtām valdības sēdēm, bet lēmumiem – publiskiem. Tas neradītu sistēmiskus izkropļojumus, bet veidotu augsni konstruktīvām diskusijām, nevis publiskā tēla veidošanai.

### Valsts padome

Likumdošanas kvalitātes uzlabošanai varētu veidot jaunu konstitucionālo orgānu – Valsts padomi, kuras pienākumos ietilptu likumprojektu izvērtēšana pirms to pieņemšanas. Tas būtu nevis tiesu orgāns kā Satversmes tiesa, bet gan tāds konstitucionāls orgāns, kas sniegtu autoritatīvu ekspertu vērtējumu, kurš balstītos uz starpdisciplināru izpēti. Vidējā laika posmā, ja tiktu izveidots šāds orgāns, domājams, Latvija kopumā tiktu institucionalizēta. DB jau ziņojis, ka likumprojektu kvalitātes celšana ir viens no argumentiem Saeimas Analītiskā dienesta veidošanai. Pēc būtības dienesta galvenie uzdevumi būs nodrošināt analītisku pētījumu veikšanu, lai uzlabotu Saeimā izskatāmo likumprojektu kvalitāti, novērtētu pieņemto likumu efektivitāti, kā arī sniegtu atbalstu likumdevējam lēmumu pieņemšanas procesā un kontrolē pār izpildvaru, iepriekš (9.01.2017.) ziņoja DB. Par dienesta vadītāju šopavasar apstiprināta Inese Grumolte-Lerhe.

**Māris Ķirsons**